

Kuntouttavan työtoiminnan ostopalvelujen vähentämisen vaikutukset

Me allekirjoittaneet haluamme ilmaista huolestamme hyvinvointialueen kuntouttavaan työtoimintaan kohdistuvista talouden tasapainottamistoimenpiteistä. Säästötoimenpiteet kuntouttavan työtoiminnan osalta vaikuttavat kielteisesti asiakkaiden toimintakykyyn ja lisäävät kustannuksia sekä palvelutarpeita mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalveluissa sekä erikoissairaanhoidotasoisessa psykiatrisessa hoidossa.

Suurella osalla kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista on heikentynyt toiminta- ja työkyky. Monella on riippuvuussairauksia, mielenterveyden oireilua sekä kognitiivisia pulmia. Palvelujen vähentäminen johtaa osalla asiakkaista toimintakyvyn romahtamiseen, häiriöiden ja ongelmien pahenemiseen sekä muiden palvelutarpeiden kasvuun. Pitkien kuntoutusprosessien saavutukset toimintakyvyn parantumiseksi tai sen ylläpitämiseksi valuisivat näin hukkaan. Kerava-Vantaan hyvinvointialueella tunnistettiin asiakkaiden psyykkisen kunnan romahtaminen ja psykiatristen palvelujen tarpeen kasvu, joiden arvioitiin johtuvan kuntouttavan työtoiminnan ja muiden sosiaalisen kuntoutuksen ostopalvelujen vähentämisestä (YLE uutiset 18.12.2024. *“Kuntoutuksesta leikattiin kovalla kädellä, seurauksena asiakkaiden psyykkinen kunto romahti”*). Nyt päätetyt leikkaukset Keski-Suomen hyvinvointialueella ovat johtamassa samaan lopputulokseen, jolla tulee olemaan kallis hintalappu!

Palveluntuottajien asiantuntijat ovat asiakkaiden kanssa päivittäin ja pystyvät arvioimaan asiakkaan tilanteessa ja edistymisessä tapahtuneita muutoksia. Asiakkaiden kanssa on muodostunut luottamuksellinen yhteistyösuhde, mikä saattaa olla asiakkaan ensimmäinen turvallinen vuorovaikutussuhde. Useat asiakkaista ovat vakavasti traumatisoituneita ihmisiä, ja heidän siirtelynsä eri paikkoihin ja palveluihin olisi epäeettistä. Ylhäältä alaspäin saneleva toimintatapa hapertaa jo entuudestaan asiakkaiden pientä toimijuutta. Sosiaalinen kuntoutus pyrkii vahvistamaan toimijuutta, millä on merkittävät elämänlaatua ja mielenterveyttä tukevat vaikutukset. Vaikeasti työllistyvien ihmisten tilanteessa ydinpulma on juuri ihmisen kokemuksessa siitä, että ei voi vaikuttaa mihinkään. Monelle jo se, että saa itse olla valitsemassa omaa sosiaalipalveluaan ja toimintaympäristöä, on merkittävää ja vaikuttaa palveluun sitoutumiseen. Kuntoutusprosessit etenevät aina ihmisen omaan tahtiin. Monille ryhmätoiminta ei sovellu, vaan tilanne vaatii yksilöllistä tukea ja turvallista toimintaympäristöä ja mahdollisuutta rakentaa luottamussuhdetta, vaikka vain yhteen henkilöön kerrallaan.

Vaikutukset ostopalvelun tuottajien toimintaan

Hyvinvointialue kaavailee leikkauksia seuraavalla tavalla:

- kehitysvammaisten päivätoiminnan ja kuntouttavan työtoiminnan taukojen pidentäminen (arvioitu säästövaikutus 524 000 euroa) ja
- sosiaalihuoltolain mukaisten ostopalveluiden vähentäminen (arvioitu säästövaikutus 948 400 euroa).

Leikkaukset kuntouttavaan työtoimintaan johtavat useiden palveluntuottajien toimintojen sekä järjestöjen alasajoon. Järjestöt ovat toimineet pitkään ja asiantuntevalla henkilöstöllä alueen palveluntuottajina. Järjestöillä on osaamista, jota on alasajon jälkeen vaikeaa enää uudestaan saada käyttöön.

Palveluntuottajat ovat olleet yhteydessä hyvinvointialueeseen ja korostaneet, että tarvitsevat tiedon tai edes arvion, kuinka suureen sopeutukseen palveluntuottajien tulisi varautua. Palveluntuottajilla ei ole sellaisia taloudellisia puskureita, joilla toimintaa voidaan jatkaa ja henkilöstöä pitää työsuhteessa, jos asiakasohjaus vähenee tai loppuu. Hyvinvointialueelta ei ole saatu minkäänlaisia arvioita ostopalvelujen euromääräisestä vähentämisestä tai asiakasohjauksen vähenemisestä. Ainoa viesti on ollut, että ostopalveluihin suhtaudutaan kriittisesti ja ensisijaisesti käytetään omia palveluja.

Palveluntuottajat haluavat muistuttaa, että järjestöjen henkilöstön vähentäminen vie neljästä kahdeksaan kuukautta muutosneuvottelujen ja pitkien irtisanomisaikojen vuoksi. Muutosneuvotteluissa pitää työnantajan esittää taloudelliset perustelut. Hyvinvointialueen tulisi siis ilmoittaa palvelujen oston muutoksista hyvissä ajoin, että palveluntuottajilla jää riittävästi aikaa toiminnan sopeuttamiseen.

Hyvinvointialueen oma kuntouttava työtoiminta ensisijaisena vaihtoehtona

Hyvinvointialue on ilmoittanut, että se kehittää nyt omaa kuntouttavan työtoiminnan palveluaan. Asiakkaiden palvelutarpeeseen pyritään vastaamaan ensisijaisesti käyttämällä omaa tuotantoa. Keski-Suomen hyvinvointialueen ostamasta työtoimintapalvelusta asiakkaita on siirretty hyvinvointialueen omiin ryhmätoimintoihin jopa kesken meneillään olevan

sopimusjakson. Paikkakuntien välillä on eroja asiakastarpeen arvioinnissa ja palveluihin ohjaamisessa, mikä asettaa asiakkaat epätasa-arvoiseen asemaan. Hyvinvointialue on kuitenkin korostanut erityisesti ostopalveluissaan palvelutarpeen arviointia, joka perustuu asiakkaan yksilöllisiin kuntoutustarpeisiin sekä työ- ja toimintakyvyn arviointiin.

Kuntouttavan työtoiminnan tulisi sitä ohjaavan lain mukaan olla yksilöllistä, tavoitteellista ja sisältää asiakkaan tilanteessa tarvitseman tuen ja ohjauksen. Palveluntuottajien moninaisuus tukee lain mukaisia linjauksia ja asiakkaiden tilanteisiin on valmius vastata tarjoamalla palvelua eri toimintaympäristöissä, ryhmä- ja yksilömuotoisesti ja aina asiakkaan tilanteen vaatimalla tavalla. Hyvinvointialue kertoo tarjoavansa kuntouttavaa työtoimintaa vain ryhmämuotoisena ja myös etäpalveluna. Ostosopimuksessa on rajattu, että etänä ei kuntouttavaa työtoimintaa voida tarjota. Tämä saattaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan (vaadittava osaaminen, laitteisto), ja nostaa esiin monia kysymyksiä liittyen sosiaalisen kuntoutuksen laatuun, tavoitteellisuuteen ja eettisyyteen.

Sopimusmuutoksista ilmoittaminen

Hyvinvointialue on yksipuolisesti ilmoittanut muutoksista asiakasohjaukseen, asiakkaiden palvelujen enimmäispäiviin, sopimuskannusteiden kriteereihin sekä asiakkaan työtoimintapäivien vähentämiseen kesken jakson. Hyvinvointialue on toimillaan aiheuttanut epäluottamusta, sekaannusta ja kumppanuusperiaatteen vastaisia kielteisiä reaktioita palveluntuottajien keskuudessa. Viestit ja uudet linjaukset kertovat arvostuksen ja luottamuksen puutteesta palveluntuottajien ammattitaitoon ja kykyyn arvioida millaisia kuntoutuksellisia, motivoivia ja kannustavia toimia he voivat asiakkaan kanssa toteuttaa ilman hyvinvointialueen palveluohjaajan antamaa lupaa. Hyvinvointialueen työntekijä tapaa asiakasta satunnaisesti tai ei ollenkaan. Palveluntuottajat viettävät asiakkaiden kanssa satoja päiviä vuodessa.

Palveluntuottajat saivat 3.2.2025 päivätyn kirjeen hyvinvointialueen palveluvastaava Minna Sellmanilta ja juristi Julle Lehtiseltä, jossa he vahvistivat 18.12.2024 palveluntuottajien kanssa pidetyssä tapaamisessa esitetyt muutoksen osaa- mistodistusten suorittamiseen. Palveluntuottajat ovat ilmoittaneet vastineessaan, että esitetyt muutokset erityisesti sopimuskannusteiden määräytymisperusteisiin ovat ostopalvelusopimuksen vastaisia ja palveluntuottajat harkitsevat jatkotoimenpiteitä mahdollisen sopimusrikkomuksen selvittämiseksi.

Hyvinvointialue on viestinyt asiakassopimukseen liittyvistä muutoksista ja erilaisista toimenpiteistä sanelevalla ja ristiriitaisella tavalla. Eri järjestölle on viestitty eri tavoin. Tämä on aiheuttanut turvattomuutta myös kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille, mikä on kestänyt.

Palveluntuottajat vaativat:

- Avointa tietoa siitä, kuinka paljon hyvinvointialue lisää omaa palveluaan ja kuinka paljon kuntouttavan työtoiminnan ostopalveluihin on budjetoitu.
- Sopimuskannusteisiin ilmoitetut muutokset pitää perua ja palataan alkuperäisen sopimuksen noudattamiseen.
- Sopimista yhteisestä keskustelukulutturista ja viestinnän linjauksista jatkossa. Olisi tärkeää pitää keskusteluyhteys avoimena ja arvostavana.

Jyväskylässä 24.2.2025

Green Care -keskus Könkkölä ry
Honkalampi säätiö
Huhtasuon ASA ry
Jyväskylän Settlementi ry
Jyväskylän Katulähetys ry
Jyväskylän Suvanto ry

Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Wari ry
Nuorten Ystävät ry
Sovatek-säätiö
Työvalmennussäätiö Avitus
Väentupa ry
Äijälän Talon Elo ry